

5.4.2022

SUP0 223/01.04.01.03/2022

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellinen osasto

Viite: Sisäministeriön rajavartio-osaston lausuntopyyntö VN/7427/2022

Arviomuistio rajavartiolaitoslainsäädännön muutostarpeista

Sisäministeriön rajavartio-osasto on pyytänyt Suojelupoliisin lausuntoa valmistelemastaan arviomuistiosta rajavartiolaitoslainsäädännön muutostarpeista. Arviomuistion laatimisen taustalla olleen hankkeen tavoitteena oli selvittää nykyisen rajavartiolaitoslainsäädännön toimivuutta ja sen mahdollisia muutostarpeita erityisesti rajojen valvonnan, rajatarkastusten, Rajavartiolaitoksen siviili- ja sotilastiedustelun tukemiseen osallistumisen, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan sekä henkilöstöasioiden osalta.

Suojelupoliisi toteaa, että rajaturvallisuuden varmistamisen ja ylläpitokyvyn merkitys on viime aikoina erittäin suuresti kasvanut Suomen turvallisuusympäristön nopean heikkenemisen myötä. Turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset jäävät suurella todennäköisyydellä pysyviksi ja ne ovat omiaan monialaisesti lisäämään painetta Euroopan Unionin itäisellä ulkorajalla, jonka valvonnasta ja turvallisuudesta Rajavartiolaitos koko unionin tasolla huomattavilta osin vastaa. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien riittävyys ja ajantasaisuus on tästä johtuen merkittävä kansallisen turvallisuuden kysymys niin Suomelle kuin myös muille unionin jäsenvaltioille.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan lausuttavana olevassa arviomuistiossa on monipuolisesti ja kattavasti arvioitu rajavartiolaitoslainsäädännön ja Rajavartiolaitoksen toimintaan liittyvän muun sääntelyn haasteita ja modernisointitarpeita. Suojelupoliisi toteaa koostavasti pitävänsä tarpeellisenä kehittää lainsäädäntöä niiltä osin ja niiden linjausten mukaisesti kuin arviomuistiossa esitetään. Erikseen Suojelupoliisi toteaa pitävänsä perusteltuna ja tärkeänä laajentaa teknisen valvonnan käytön mahdollisuutta Rajavartiolaitoksen toiminnassa sekä säätää Rajavartiolaitoksen käyttöön arviomuistiossa laajasti käsitelty radioteknisen valvonnan toimivaltuus aluevalvonnan kannalta merkityksellisen alueen valvontaa varten. Koska radioteknisen valvonnan toimivaltuuden käytöllä puututtaisiin sen piiriin tulevien henkilöiden yksityisyyteen ja muihin perusoikeuksiin, tulisi jatkovalmistelussa tarkoin arvioida, kuinka toimivaltuuden käyttö voitaisiin rajata perusoikeudet huomioon ottavalla mutta Rajavaltontalaitoksen tarpeita vastaavalla tavalla. Rajavartiolaitoksella tulee olla oikeus luovuttaa radioteknisen valvonnan avulla saatuja henkilötietoja Suojelupoliisille tälle säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamistehtävää varten siten kuin

henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 32 §:ssä säädetään.

Samoin Suojelupoliisi katsoo perustelluksi säätää tai vähintäänkin tarkemmin arvioida sääntelyn täydentämistarvetta koskien Rajavartiolaitoksen oikeutta rajoittaa tilapäisesti raideliikennettä maarajoilla ja satamissa, pitää rajanylittäjä viranomaiskontrollissa pidempään kuin 12 tunnin ajan sikäli kuin maahantulon edellytyksiä ei ole ehditty siinä ajassa selvittää, suorittaa maahantulijan mukana olevaan sähköiseen aineistoon kohdistuva laite-etsintä ja puuttua häiriötilanteisiin myös rajanylityspaikkojen ulkopuolisilla rajaosuuksilla. Edellä mainittujen toimivaltuuksien tarve liittyy ennen muuta laajamittaisen maahantulon ja sen välineellistämisen tilanteisiin, joiden riski on merkittävästi kasvanut viime aikoina ja joita varten tulisi viivytyksettä säätää tilanteiden hallitsemiseksi välttämättömistä toimivaltuuksista. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida, tulisiko edellä mainitut toimivaltuudet sitoa - ja siinä tapauksessa miten - pelkästään laajamittaisen maahantulon ja sen välineellistämisen tilanteisiin, vai tulisiko osan niistä olla käytettävissä myös muissa olosuhteissa. Rajavartiolaitoksella tulee olla oikeus luovuttaa laite-etsinnän avulla saatuja tietoja Suojelupoliisille henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 32 §:ssä säädettyjen edellytysten mukaisesti.

Arviomuistiossa käsitellään verrattain laajasti siviili- ja sotilastiedustelusta säätämisen aiheuttamia lisäystarpeita rajavartiolaikiin. Arviomuistiossa todetulla tavalla Suojelupoliisin tiedustelutoimivaltuuksia koskevassa vuonna 2019 voimaantulleessa siviilitiedustelulainsäädännössä Rajavartiolaitokselle ei erikseen säädetty mitään siviilitiedustelun tukemiseen liittyviä tehtäviä tai toimivaltuuksia, vaikka Rajavartiolaitokselle osoitettu rajaturvallisuuden ylläpitämisen tehtävä liittyy useisiin poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä mainittuihin siviilitiedustelun perusteuhkiin.

Arviomuistion mukaan olisi tärkeää, että Rajavartiolaitos voisi tukea siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisia, koska toimintaympäristö kehittyi jatkuvasti haasteellisempaan suuntaan ja viranomaisilla on yleensä niukat voimavarat. Resurssien tarkoituksenmukaisen käytön kannalta olisi perusteltua, että Rajavartiolaitoksen suorituskkyjä voitaisiin käyttää myös siviili- ja sotilastiedustelun kannalta tarpeellisiin kohteisiin. Arviomuistiossa esitetään, että tulisi säätää rajavartiomiehen oikeudesta käyttää omia toimivaltuuksiaan yksittäisen toimenpiteen suorittamiseksi siviili- tai sotilasviranomaisen sitä pyytäessä. Toimenpiteen suoritettuaan rajavartiomies luovuttaisi kertyneet tiedot kokonaisuudessaan asianomaiselle tiedusteluviranomaiselle, joka vastaisi kaikista niihin mahdollisesti liittyvistä tarpeellisista jatkotoimenpiteistä. Rajavartiolaitos voisi näin ollen toimia siviili- ja sotilastiedustelun toimeenpanevassa tukiroolissa tiedusteluviranomaisen toimiessa tiedonhankintaa johtavassa roolissa.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan on tarpeen ja tärkeää arviomuistiossa esitetysti säätää Rajavartiolaitoksen oikeudesta antaa tiedusteluviranomaisille pyynnöstä apua niiden tehtäväalaaan kuuluvien yksittäisten tiedonhankintatoimenpiteiden toteuttamiseksi. Arviomuistiossa todetulla tavalla Rajavartiolaitokselle säädetyillä rajaturvallisuuden ylläpitotehtävillä on läheinen liityntä useisiin siviilitiedustelun kohdeuhkiin. Rajavartiolaitoksen toiminta on alueellisesti painottunut valtionrajojen läheisyyteen, ja Rajavartiolaitos on usein käytännössä ainoa viranomainen rajanylityspaikoilla. Suojelupoliisi toteaa, että kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien kansainvälisen luonteen

vuoksi ulkorajan rajanylitystapahtumilla ja raja-alueen tilanteella laajemminkin on erittäin tärkeä merkitys uhkien havaitsemisen, niitä koskevan tiedonhankinnan ja uhkien hallitsemiseksi tarvittavien toimenpiteiden näkökulmasta. Rajavartiolaitokselta saatavan tuen merkitystä siviilitiedustelun tehokkaan hoitamisen kannalta korostaa se, että Suomen lähialueiden turvallisuustilanteen nopeasti tapahtunut ja oletettavasti verrattain pysyväksi jäävä heikentyminen ennen pitkää saattaa monialaisesti heijastua ulkorajan turvallisuuteen.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Antti Peltari

Päälakimies

Jan Sjöblom